

Geçmişten Günümüze Türkiye'de Sahil Güvenlik

Editörler:

İsmail H. DEMİRCİOĞLU · Yücel YİĞİT
Ahmet ÖZCAN · Ebru DEMİRCİOĞLU
Cengiz ÜNVER · G. Salih KARABACAK

Editörler: Prof. Dr. İsmail H. DEMİRCİOĞLU - Yücel YİĞİT - Prof. Dr. Ahmet ÖZCAN
Doç. Dr. Ebru DEMİRCİOĞLU - Cengiz ÜNVER - Dr. G. Salih KARABACAK

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'DE SAHİL GÜVENLİK

ISBN 978-625-7228-59-6
DOI 10.14527/9786257228596

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Görseli: Zarife Tolunay

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Her geçen gün Sahil Güvenlik konusunda haberlerin daha fazla arttığı görülmektedir. Bunda deniz yoluyla insan hareketliliğinin farklı nedenlere bağlı olarak artmasının yanı sıra kıyıların halen kaçak ticari mal, silah, insan vb. konularda cazip alanları oluşturmasının etkisi var. Sahil güvenliğinin temelleri erken devirlere dayansa da bu güvenliği sağlayacak profesyonel yapıların ortaya çıkışı ve bağımsız kolluğa dönüşmesi nispeten yenidir. Buna rağmen tarihsel kökleri onu gelişmeler karşısında güçlü kılmakta, Sahil Güvenlik Komutanlığı bünyesinde verilen hizmetler, güvenlik algısı ve stratejileri modern dünyanın problemleri karşısında değişime açık olarak şekillenmektedir.

Günümüzde Sahil Güvenlik Teşkilatının hizmet alanı, bağlılığı, personel eğitimi, teknolojik imkânları geçmişe oranla daha belirginleşmiştir. Daha önce ifade edildiği gibi sahil güvenlik hizmetleri erken dönemlere uzansa da Sahil Güvenlik adıyla bir teşkilatın kurulması yakın tarihlidir. Tarih araştırmalarında bir kurumun başlangıcı için kabul edilen tarih genellikle kurumların bugünkü adlarıyla kuruluşundan çok öncesinde aranır. Kurumların adları pekâlâ yeni olabilir, fakat onların gördüğü hizmetleri çok erken tarihlerden beri gören birimler ve bugünkü kurumları ortaya çıkaran uzun bir süreç vardır. Birbirinden farklı dönemlerde sahil güvenliği konu edinen yazıları içeren kitabımızla bu durum daha açık bir şekilde ortaya çıkarılmıştır. Kitabımız aynı zamanda Türk Sahil Güvenlik Teşkilatıyla ilgili yapılmış kapsamlı ilk çalışmadır. Modern anlamıyla bu tür kurumların kuruluşuna referanslar Batı merkezli aransa da esasında Türk Sahil Güvenlik Teşkilatının köklerini bu coğrafyada bulabileceğimiz kadar geniş bir alan karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel süreçte sahil güvenlik konusunun araştırılması, devletin güvenlik algısı ve kolluk hizmetlerinin zamanın ihtiyaçlarıyla ilişkili olarak nasıl değiştiğini gösterirken ilgili devlet kurumlarının tarihine de ışık tutacaktır.

Kurumların bugünkü konumu ve gelecek vizyonu tarihsel arka planın referanslarıyla güç kazanırlar. Sahil Güvenlik Komutanlığının da bu türden bir kurum olduğu kabul edilse de kurumla ilgili araştırmaların bunu destekleyecek nitelikte olmadığı görünmektedir. Bu çalışmayı hazırlarken mevcut boşluğu doldurmanın yanı sıra yeni çalışmalara kapı açmak amacının da bulunduğunu belirtmeliyiz. Kolluk tarihi araştırmalarının ülkemizde yeni bir alan olduğu aşikârdır. Doğrudan sahil güvenlik konusunu ele alan bu çalışma araştırmacıların ve meraklıların zihnine kategori olarak sahil güvenlik olgusunu da yerleştirecek ve bu konuda yapılması gerekenlerin henüz başlangıcında olduğumuzu gösterecektir. Tarih merkezli hazırlanan bu kitap kurumsal bilincin oluşmasında tarih bilgisine duyulan ihtiyacı karşılamanın yanı sıra sahil güvenlikle ilgili dışarıdan bakanlar için sempatik bir alan oluşturarak yeni çalışmaların doğuşuna ilham olacaktır.

Kitabımız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Antik ve Orta Çağ, ikinci bölüm Orta Çağ sonları, Yeni Çağ ve Yakın Çağ kapsayan Osmanlı Dönemi'ni, üçüncü bölüm de Cumhuriyet Dönemi'ni içermektedir. Ele alınan konuların çoğ-

rafi sınırları zaman içinde değişmiş olsa da merkezini Türkiye oluşturmaktadır. İmparatorluğun dağılması kıyı sınırlarını daraltmıştır, fakat geçmiş, miras olarak bu sınırlarda nüfuzunu halen sürdürmektedir. Üç tarafı denizlerle çevrili olması kadar iç denize sahip oluşu, kara sınırlarının bu denizlerin ötesindeki problemleri taşıması ve kıyılara kadar ulaşması; sahil güvenlik ihtiyacını her geçen gün artıracak görünmektedir. Geçen yüzyıllarda olduğu gibi kıyı güvenliğimiz sadece asayiş olaylarıyla ilgili olmanın ötesinde ulusal güvenliği de tehdit eden suç türleriyle karşı karşıyadır. Dolayısıyla sahil güvenlik konusu kurumsal yapının dışında dünden bugüne faaliyet alanlarını değiştirmeyen veya değişenlerle birlikte ele alacak çalışmalara ihtiyaç duymaktadır.

Editörler olarak kitabın bazı bölümlerinde noktalama işaretleri ve şekil olarak bazı küçük düzeltmeler yaptık. İçerik hariç, biçimsel yanlışlıklar ve eksikliklerin mesuliyeti tamamen bize aittir. Bu yönde gelebilecek öneri ve eleştirilere her zaman açığız. Çalışmanın ortaya çıkmasında bizi teşvik eden Sahil Güvenlik Komutanı Tuğamiral Ahmet KENDİR'e teşekkür ediyoruz. Ayrıca, eserin yayım aşamasında bizlere her türlü desteği veren Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanı Tuğgeneral Murat BULUT'a müteşekkirimiz.

İncek/ANKARA- Aralık 2020

Editörler

Prof. Dr. İsmail H. DEMİRCİOĞLU

Doç. Dr. Yücel YİĞİT

Prof. Dr. Ahmet ÖZCAN

Doç. Dr. Ebru DEMİRCİOĞLU

Tuğamiral Cengiz ÜNVER

SG Albay Dr. G. Salih KARABACAK

İÇİNDEKİLER

Ön Söz..... iii

I. BÖLÜM

ANTİK DÖNEM VE ORTA ÇAĞ'DA SAHİL GÜVENLİK

Antik Çağ'da Anadolu Akdeniz'inin Öncelikli Güvenlik Sorunu: Korsanlık.....3	
<i>Prof. Dr. Murat ARSLAN</i>	
Olympos'ta (Lykia) Bir Korsan Krallığı: Zeniketes..... 31	
<i>Doç. Dr. Hüseyin Sami ÖZTÜRK</i>	
Roma Deniz Yasalarına Göre Deniz ve Kıyıların Kullanımı 47	
<i>Prof. Dr. Muzaffer DEMİR</i>	
İslâm Akdeniz'inde Sahil Muhafaza Sistemleri: Eyyübî Devri Örneği..... 71	
<i>Dr. Öğr. Doğan Mert DEMİR</i>	
Selçuklular ve Beylikler Döneminde Donanma ve Sahil Güvenliği..... 99	
<i>Doç. Dr. Tülay METİN</i>	
Selçuklu Türkiye'sinde Bir Melikü's Sevâhil: Emir Bahâüddin Muhammed 139	
<i>Dr. Öğr. Üyesi Gaye YAVUZCAN</i>	

II. BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE SAHİL GÜVENLİK

Sahil Güvenliğinde Osmanlı Kaleleri..... 157	
<i>Doç. Dr. Olcay PULLUKÇUOĞLU YAPUCU</i>	
XV. Yüzyıldan XVII. Yüzyıla Sinop'ta Sahil Güvenliği 177	
<i>Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL</i>	
Yunan İsyanı Sırasında Anadolu Sahillerinin Güvenliği (1821-1829) 191	
<i>Doç. Dr. Güven DİNÇ</i>	
Rusların Kırım Savaşı Öncesinde İstanbul ile Boğazları İşgal Planları ve Alınan Güvenlik Önlemleri 207	
<i>Doç. Dr. Erdoğan KELEŞ</i>	
Tarassud Vapurları ve Kıyı Güvenliği 281	
<i>Prof. Dr. İlhan EKİNCİ</i>	

XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Ege (Adalar) Denizi ve Doğu Akdeniz'e Yönelik Güvenlik Parametreleri.....	321
<i>Doç. Dr. Yusuf Alperen AYDIN</i>	
Osmanlı Devleti'nin Kızıldeniz Siyaseti: Hicaz ve Yemen Vilayetlerinde Sahil Güvenliğine Yönelik Faaliyetler (1869-1914)	343
<i>Dr. Arşiv Uzm. Mehmet KORKMAZ</i>	
Sisam Adası Rumlarının Batı Anadolu Sahil Güvenliğini Tehdidi (1821-1919)	373
<i>Doç. Dr. Cihan ÖZGÜN</i>	
Karadeniz Sahillerinde XIX. Yüzyılın Sonlarında Yaşanan Asayiş Problemleri	401
<i>Dr. Öğr. Üyesi Nazım KURUCA</i>	
XX. Yüzyıl Başlarında Teke Sahillerinin Korunmasında Devletin İdare-i Maslahatçı Uygulamaları.....	421
<i>Prof. Dr. Ahmet KÖÇ</i>	
İstanbul Boğazı'ndaki Deniz İşaretleri: Alaim ve Dizmeler.....	441
<i>Prof. Dr. Şenay ÖZDEMİR GÜMÜŞ</i>	
Üç Tarz-ı Tahlisiye: Osmanlı Kıyı Güvenliğine Bir Bakış	465
<i>Dr. Öğr. Üyesi M. Emre KILIÇASLAN</i>	

III. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ SAHİL GÜVENLİK

Milli Mücadele'de Karadeniz Sahillerinin Savunulması ve Güvenliğinin Sağlanmasına Dair Alınan Tedbirler.....	485
<i>Prof. Dr. Mehmet OKUR</i>	
Türk İstiklal Harbinde Karadeniz'deki Düşman Ablukasına Karşı Alınan Güvenlik Önlemleri	505
<i>Prof. Dr. Rahmi DOĞANAY</i>	
Milli Mücadele'de Kastamonu ve Havalisinde Asayiş ve Sahil Güvenliğinin Sağlanmasında Jandarmanın Rolü	515
<i>Prof. Dr. Rahmi ÇİÇEK</i>	
Sınır, Kıyı ve Kara Sularımızın Emniyeti ve Kaçakçılığın Önlenmesi Hakkındaki Kanunlar Üzerine Bir Analiz (1931-1936)	531
<i>Prof. Dr. Dilşen İNCE ERDOĞAN</i>	
<i>Öğr. Gör. Banu BERBER BABALIK</i>	
Gümrük Muhafaza Umum Kumandanlığının Kuruluşu, Teşkilat Yapısı ve Kaçakçılıkla Mücadele Faaliyetleri.....	551
<i>Arş. Gör. Duygu YILMAZ</i>	

1982 Sonrası Türkiyede Sahil Güvenlik Teşkilatı.....	575
<i>Prof. Dr. İsmail H. DEMİRCİOĞLU</i>	
<i>Doç. Dr. Ebru DEMİRCİOĞLU</i>	
<i>Dr. G. Salih KARABACAK</i>	
<i>Arş. Gör. Onur GÜVEN</i>	
Değişen Küresel Güvenlik Anlayışı İçerisinde Sahil Güvenliğin Rolü.....	599
<i>Doç. Dr. Emrah ÖZDEMİR</i>	
Türkiyede Sahil Güvenlik Çalışmaları Hakkında Bir Literatür Denemesi	621
<i>Arş. Gör. Onur GÜVEN</i>	
Deniz Yoluyla Düzensiz Göç ve Sahil Güvenlik Komutanlığı.....	647
<i>Dr. Nasih Sarp ERGÜVEN</i>	
Denizcilik Teknolojisindeki Gelişim ve Sahil Güvenlik Kavramının Ortaya Çıkışı. 663	
<i>Dr. Öğr. Mustafa Murat ÖZDEMİR</i>	
Sahil Güvenlik Tarihi Yazabilmenin İmkânları ve Genel Hatlarıyla Sahil Güvenlik Tarihi.....	677
<i>Prof. Dr. Ahmet ÖZCAN</i>	

I. BÖLÜM

ANTİK DÖNEM VE ORTA ÇAĞ'DA SAHİL GÜVENLİK

Antik Çağ'da Anadolu Akdeniz'inin Öncelikli Güvenlik Sorunu: Korsanlık	3
<i>Prof. Dr. Murat ARSLAN</i>	
Olympos'ta (Lykia) Bir Korsan Krallığı: Zeniketes	29
<i>Doç. Dr. Hüseyin Sami ÖZTÜRK</i>	
Roma Deniz Yasalarına Göre Deniz ve Kıyıların Kullanımı	45
<i>Prof. Dr. Muzaffer DEMİR</i>	
İslâm Akdeniz'inde Sahil Muhafaza Sistemleri: Eyyûbi Devri Örneği	69
<i>Dr. Öğr. Doğan Mert DEMİR</i>	
Selçuklular ve Beylikler Döneminde Donanma ve Sahil Güvenliği	97
<i>Doç. Dr. Tülay METİN</i>	
Selçuklu Türkiye'sinde Bir Melikü's Sevâhil: Emir Bahâüddin Muhammed	137
<i>Dr. Öğr. Üyesi Gaye YAVUZCAN</i>	

ANTİK ÇAĞ'DA ANADOLU AKDENİZ'İNİN ÖNCELİKLİ GÜVENLİK SORUNU: KORSANLIK

Prof. Dr. Murat ARSLAN*

Giriş

Anadolu Akdeniz'inin öncelikli güvenlik sorununa ilişkin tarihsel referanslar incelendiğinde konunun Antik Çağ tarihçileri, coğrafyacıları ve şairleri tarafından korsanlık faaliyetleri çerçevesinde birbirini tekrar eder ve özetler şekilde sunulduğu görülür. Bu sebeple, meselenin antik kaynaklarda ele alınış ve hikâye ediliş şekli ile metodolojisine bakıldığında bunların birbirlerinden ne yönde etkilendikleri ve ne derecede benzeştiklerini tespit etmek mümkündür. Modern literatürde ise bu durum, konuya ilişkin verilen dipnotlarda neredeyse aynı düzende -çoğunlukla kronolojik olarak- birbiri ardına sıralanan referanslarda da izlenebilir. Aslına bakılırsa korsanlığın, tarihsel perspektif süreci içinde (longue durée) akademisyeni kendine çeken, romantik ve eskimeyen bir boyutu olduğu doğrudur. Bu durumun etkileri ülkemizde de, özellikle 2000'li yıllardan itibaren korsanlıkla ilgili çalışmaların ani bir hevesle ve popüler akımın sonucu olarak patlak vermesinden ve birbirini takip ve tekrar eden bir dizi makale furusına gerekçe olmasından anlaşılabilir. Aynı şekilde anılan antik kaynaklar ve modern literatür dikkatli bir biçimde analiz edildiğinde bugüne değin ayrıntılı şekilde açığa kavuşturulmamış bir başka noktanın ilgi çekici bir vurguyla tekrarlandığı gözlenir. Bu da korsanların yaygın biçimde ikamet ettikleri 'tekinsiz' topoğrafyanın, alan arkeolojisi peyzajı perspektifinden çok yönlü araştırılmamış olmasında gizlidir. Antik Çağ'da Anadolu Akdeniz'inin öncelikli güvenlik sorunu olan korsanlık faaliyetleriyle bağlantılı tarihsel coğrafi ve içeriksel bağlam hâlihazırdaki bu çalışmanın genel çerçevesini oluşturmaktadır.

Antik Çağ'da korsanlığı anlamak için dönemin sosyo-ekonomik yapısı kadar onu var eden efsane, tarih ve sosyal antropoloji boyutuna da bakmak gerekir. Anadolu Akdeniz'inin öncelikli güvenlik sorunu olan korsanlık; mitolojik,

---

* Akdeniz Üniversitesi, marslan@akdeniz.edu.tr. ORCID No: 0000-0003-1132-7423

kültürel, tarihsel coğrafi, etnografik ve barındırdığı etimolojik öğeler kadar mekânsal anlamda da bölgenin ana deniz ticaret güzergâhı sahillerindeki stratejik konumu ve tarihiyle doğrudan ilintilidir. Anadolu Akdeniz’ine ait mitolojik öyküler incelendiğinde çoğu zaman bünyelerinde korkunç ve imgesel unsurlar barındırdıkları görülür. Genellikle söylencelerin geçtiği iklim ve coğrafya, mitosla uyumlu doğal ve doğaüstü öğelerin birbirine karıştığı ozmotik bir görünüm oluşturan peyzajla birlikte betimlenir. Bunlar arasında, yöreyle bağdaştırılan Typhon, Khimaira, Pegasos, Bellerophonates efsaneleri ile Ares’in oğlu Solymos’tan türeyen Solymilere karşı yürütülen savaştan söz edilebilir. Böyle bir tasavvur bazı yönleriyle Anadolu Akdeniz sahillerinde Bronz Çağı’ndan itibaren güçlü bir yerel kimliğe sahip olup giderek yaygınlaşmaya başlayan anonim söylence pratiğini Hellenlerle zamanla artan dış temaslar ve etkileşimler sonucunda yavaşça evrilererek mitolojiyle yeniden yaratma gayretinin bir ürünü olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla kesinlikle rastlantısal değildir. Kültürel anlamda bölgede ‘yüce=*mezas*’; ‘daha büyük=*meizos*’ ve ‘duaları işiten=*epekoos*’ epitetleriyle anılan Ares’e çok sayıda sunu adanmasının yanı sıra, Olympos’ta bir araya gelen korsanların düzenledikleri kutsal ritüellerde Mithras’a tapınımları ve yaptıkları gizli ayinlerde sundukları kurbanlar dikkate değerdir. Tarihsel coğrafi açıdan çevresel etkenler bakımından tekin olmayan bir dizi sınır bölgesi, gizlenmesi kolay ve geçici ikamete elverişli koylar, gemi yapımına uygun yoğun bitki örtüsü (ormanlar), kayalıklar (kepez, falez ve su altı topukları) ve deniz kenarından başlayıp birden yükselen sarp dağ silsilesi, gizemli mağaralar ve korsanlıkla ilişkilendirilen birtakım sahil kentlerinden söz etmek mümkündür. Aynı şekilde etnografik açıdan Bronz Çağı’nda bölgede ikamet ettiği düşünülen Solymiler, savaşlardaki cesaretleri ve liderleri bakımından ön plana çıkan Lykialılar, ne korsanlara yardım ve yataklık etmekten ne de korsanlık yapmaktan çekinen Pamphyliyalılar gibi halklar ifade edilebilir. Etimolojik bakımdan, korsanlığı adeta kendilerine meslek edinmiş ve bir dönem bölgesel adlandırmada adeta korsanlıkla ve korsanlarla aynı anlama gelen ‘Kilikialılar’ sayılabilir. Bu da ‘*korykaion*’ olarak adlandırılan gemiler ile ‘*korykos*’ isimden türetilen ‘*korykaios*’ sıfatının korsanlar ve korsanlıkla ilintilendirilmesidir. Diğer bir sınıflandırma urbanistik anlamda ele alınabilir. Buna ‘*Korykos*’ isimli korsan kentleri ile korsanlık ve korsanlarıyla ünlü Korakesion adlı kentin adının ‘onomastik’ açıdan korsan yuvası/yatağı manasına gelmesi de eklenebilir.

Antik Çağ’da ilk uygarlıkların filizlenmesinden itibaren gemi teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak deniz ticaretinin giderek önem kazandığı görülür. Bronz Çağı’ndan itibaren Akdeniz’deki kültürlerarası etkileşimin en temel dayanağı şüphesiz deniz ticareti olmuştur. Antikitede günümüzde de olduğu üzere ticaretin %90’a yakını deniz güzergâhları üzerinden gerçekleşmiştir. Bu bakımdan

Antik Çağ'da “Zenginlik denizden gelir” deyimini yaygın kullanım kazanmıştır. Günümüzde olduğu üzere en zengin kentler ya deniz kıyısında ya da denize ırmak ve lagünler ile bağlantılı, kolay ulaşılabilir mesafede kurulmuş liman yerleşimleridir. Öyle ki, günümüz Anadolu coğrafyasına bakıldığında anıtsal materyal kültür kalıntıları bağlamında en zengin ve gösterişli yerleşimlerin ‘ticaret merkezi’ (*emporion*) nitelikli sahil kentleri olup, bugünün turistik atraksiyon merkezleri olması tesadüfi değildir. Ancak yoğun deniz ticareti, mitolojik zamanlar ve kahramanlar döneminden itibaren şu ya da bu şekilde bu ticarettten pay almak isteyen ikincil güçlerin iştahını kabartmış, bu durum da insanı çalışmaktan kurtaran en eski mesleklerden biri olan yağmacılık/korsanlık nosyonunu beraberinde getirmiştir. Söz konusu ekonomik ağ içerisinde gerek Doğu Akdeniz'deki konumu gerekse sahip olduğu doğal ve korunaklı limanlarıyla Güneybatı Anadolu kıyıları, hem merkezi güçler hem de bu yasal iktidar alanının dışında kalan korsanlar için kaçınılmaz bir geo-stratejik öneme sahip olmuştur.

Cassius Dio'un (XXXVI. 20. 1) da doğru bir şekilde ifade ettiği gibi “Haydutların kırsal kesimlerde yaşayanlara yapma alışkanlığında olduğu zorbalıkların aynı-sını, korsanlar da denizlerde oldum olası gemicilere yapmışlardır”. Antik Çağ'ın nazım ve nesir eserlerindeki karakterlere ve gemicilere korsan olup olmadıklarının sorulması ve bazen sorunun yöneltildiği kişilerin de yaptıkları işi inkâr etmeyerek bu suale hakaret gözüyle bakmamaları modern literatürde sanki antikitede korsanlığın onursuz bir yaşam sürmekten ziyade şan, şöhret ve zenginlik kazandıran bir uğraş olarak algılandığına yönelik yanlış bir idrake yol açmıştır.¹ Antikitede çoğunlukla denizden gelenlere bu tarz soruların sorulması, Akdeniz'de deniz ticaretinin başlamasından itibaren korsanlık faaliyetlerinin de buna paralel olarak gelişim göstermiş olmasındandır. Bu bakımdan korsanlığın Antik Çağ'da yaygın ve kabul gören; fakat aslında nefret edilen bir meslek olduğu su götürmez bir gerçektir. Korsanlık Antik Çağ'ın her döneminde haydutluk gibi toplumsal yaşamın bir parçası olup insanı çalışmaktan kurtaran en eski ve en aşağılık mesleklerden biri kabul edilmiştir. Antik Çağ kaynakları ve korsanlığa ilişkin çıkarılan kararnameler (epigrafik belgeler) ile tiyatro ve edebiyat eserleri dikkatle incelendiğinde

1 Antik kaynaklarda MÖ II. yüzyılın son çeyreği ile MÖ I. yüzyılın ilk yarısında özellikle Roma-Mithradates Savaşları'nın yarattığı kaotik/destabilize ortamı fırsat bilen korsanların Pompeius'un seferine kadar (MÖ 67) Akdeniz'de anarşi yaratmaları bu tarz modern düşünce sistemini körüklemiştir. Bu durumu Romalıların MÖ I. yüzyılın ilk yarısında Küçük Asya'daki adaletsiz yönetim ve vergilendirme sistemi tetiklemiş görülmektedir. Öyle ki, bu dönemde korsanlara katılım artmış ve korsanların kendilerini tanımlamaları değişmiştir. Ancak bu tarz bir değerlendirmenin öznel, zamansal ve topografik sınırlamalar içerisinde geçerli olduğunun altını çizmek gerekir. Konuya ilişkin olarak bk. Plut. *Luc.* XX. 1-5; *Pomp.* XXIV. 2-4; App. *Mithr.* 63; 92; ayrıca bk. ve krş. Arslan-Tüner Önen 2011, 189; Seister 2017, 14.

hak-hukuk gözetmeyen korsanlar ve korsanlıkla ilişkilendirilen sıfatların -hain, alçak, acımasız, insanlığın ve medeniyetin ortak düşmanı- derecelerinin çoğunlukla kötülükle ilişkilendirildiği görülür. Bu bakımdan sebebi ne olursa olsun yasanın, adaletin ve insanlığın ortak düşmanı olan korsanlar her zaman güvenilmez ve kendilerinden her türlü kötülük beklenebilen ahlaksız insanlar olarak tasvir edilmişlerdir. Öyle ki Plautus’un, *Korsanlar ya da Kör Adam* adlı eserinden günümüze kalan bir fragmanda “*Korsanlar böyledir, hiç kimseye acımazlar*” ifadesi bu süreci en açık şekilde belgeler. Ancak *Hareket Yasası*’nın [etki/tepki] doğal sonucu olarak, korsanlar tarafından mağdur edilen krallıklar, kentler, kurumlar ve halklar kötü duruma düşmemek için korsanlığa karşı önlemler almış ve onlara karşı mücadeleye başlamışlardır.² Öyle ki, efsanevi krallar ve kahramanların dönemine ilişkin destanlar³ ve tarih yazınına konu olmuş ilk edebi eserlerde dahi bu durumun sorgulandığı ve korsanlara karşı tavrı ve önlem alındığı hikâye edilmiştir. Homeros’ta da korsanlık ve yağma halk arasında, sık sık vuku bulan; ancak makbul bir meslek olarak görülmeyen, gayriresmî bir iş olarak kabul edilir. Ancak korsanlığı yapan krallar olduğunda bu durum onandığı sürece ve ün, saygınlık ve de şöhrat kazandırdığı derecede sorgulanmaya dahi gerek duyulmayan bir yağma seferi olarak adlandırılırdı. *Ilias*’ta (IX. str. 326-329; ayrıca bk. str. 667-668) Akhilleus’un Troya etrafındaki on iki ada ve on bir kara kenti ile çevresini ele geçirip yağmalamış olmakla övünmesi; *Odyseia*’da ise buna Odysseus’un Kikonları yağma seferi [IX. str. 38-64] ile Hades’te Agamemnon’la karşılaşma sahnesinde, kralın ölümü üzerine yönelttiği sorular [XI. str. 387-408] bu duruma örnek olarak gösterilebilir.⁴ Bununla birlikte bunu yapan sıradan ya da aristokratik kökene sahip, hızlı yoldan zenginleşmek isteyen kişilerse -Giritliler arasından Kastor’un oğlu tarafından yabancı ülkelere düzenlenen dokuz yağma seferi ve Mısır yağması [Od. XIV. str. 199-280] örneğinde görüldüğü üzere- ‘olay ve algı’ korsanlık faaliyeti olarak kabul edilir.⁵ Bu tarz yağma seferlerine bazen halk arasından normal

2 Arslan – Tüner Önen 2011, 193.

3 Polyphemos: “*Kimsiniz yabancılar, nereden geldiniz buraya?*

Deniz yollarında bir iş için mi gezinirsiniz böyle;

yoksa başıboş mu dolaşırsınız korsanlar gibi,

el aleme kötülük mü götürürsünüz ölümü göze alıp?” (Hom. Od. IX. str. 251-255).

Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Hom. Od. III. str. 70-74; XIV. str. 222-285; XVII. str. 424-444; Sex. Empr. Pyrrh. III. 24. 214.

4 Antik Çağ’ın ilkel toplumlarında her şeyin başı güçtü. Güçlü olan ve gücünü kullanan krallar sefer sırasında adaletten söz etmek zorunda değildi.

5 *Odyseia*’da bu tarz korsanlık faaliyetlerine ve insan kaçırmayla sonuçlanan ya da teşebbüste bulunulan korsanlık girişimlerine ilişkin örnekler çoğaltılabilir (Od. XIV. str. 295-355; XV. str. 415-485).

vatandaşların da katıldığı olurdu. Ancak olay ortaya çıktığında utanç verici bir durumla karşılaştıkları; hatta bu işten araya hatırlı kişileri koyarak canlarını zor kurtardıklarına dair hikâyeler toplumların sözlü kültürlerinde yaşatılırdı.⁶ Çünkü Antik Çağ'da halklararası korsanlık faaliyetleri en önemli savaş nedenleri arasında sayılırdı.⁷ Korsanlık faaliyetleri Bronz Çağı'ndan itibaren öyle boyutlara ulaşmıştı ki, Herodotos (III. 122) ve Thukydidés (I. 4) tarafından Akdeniz'deki korsanlığı bastırmak için ilk güçlü donanmayı efsanevi Girit Kralı Minos'un kurduğu vurgulanmıştır.⁸

İnsanlar doğaları gereği esinlenmek, eğlenmek ve heyecanlanmak isterler ve bu sebeple fantastik şeylere inanmaya meyillidirler. Antik Çağ Anadolu'sunun Akdeniz kültürlerine ait mitolojik öyküler/mitos yazımı (*mitografi*) incelendiğinde bunların çoğu zaman bünyelerinde korkunç ve imgesel unsurlar barındırdıkları görülür. Genellikle söylencelerin geçtiği iklim ve coğrafya mitosla uyumlu doğal ve doğaüstü öğelerin birbirine karıştığı 'geçişimsel' (*ozmotik*) bir görünüm oluşturan peyzajla birlikte betimlenir. Bunlar Kilikia ve Lykia topoğrafyasında, özellikle büyü, fantastik dünyaya ait varlıkların yaşadığı, yarı masalsı yarı gerçek görünüme sahip öykülerde genellikle Typhon, Bellerophonés, Pegasos, Khimaira, Solymler gibi bölgeye zarar veren canavar, yaratık ve kavimlerin tanrı ve kahramanlar tarafından bertaraf edilme mitoslarına konu olur. Bu tarz kuşaktan kuşağa, ağızdan ağıza, değişip dönüştürülerek aktarılan halk hikâyeleri gerçek olayları terennüm ettikleri iddiasında olsalar da aslında tamamıyla hayal ürünüdürler. Burada yapılmaya çalışılan, insanları eğitip öğretmekten ziyade eğlendirmek ve hoşça vakit geçirmek için uydurulan, masal diyarına ait bu söylenceleri Hellenlerin geniş mit yelpazesıyla harmanlayıp bölgeyle ilintili yeni bir mitos yaratma çabası olarak görülebilir. Bu tarz efsaneler korsanların Anadolu'nun Akdeniz sahillerinde önem

6 Penelope'nin taliplerinden Alkinoos'un babası kolay para kazanmak amacıyla Taphoslu korsanlarla birlik olup Ithakelilerin de dostu olan Thesprotialıların topraklarına yağma seferine katılmıştı. Ancak Ithakeliler bu durumu öğrenince hem onu işlediği bu suçtan ötürü öldürmek hem de mallarına el koymak istemişlerdi. Bu suçtan ancak Odysseus'un araya girip Ithakelilerin öfkesini yatıştırmasının ardından kurtulmuştu (Hom. *Od.* XVI. str. 424-431).

7 Bronz Çağı'nda deniz ticaretiyle ön plana çıkan Fenikelilerin, Argos Kralı Inakhos'un kızı Io'yu kaçırmaları buna örnek verilebilir. Söz konusu duruma misilleme olarak da Hellenlerin önce Tyros Kralı Agenor'un kızı Europe'yi; ardından Iason'un Altın Postlu Koç hikâyesinde (Argonautes), Kolkhis Kralı Aietes'in kızı Medeia'yi kaçırmaları gösterilebilir. Ancak asıl uluslararası bir savaşa sebep teşkil edecek olanı ise şüphesiz Priamos'un oğlu Aleksandros/Paris'in Sparta Kralı Menelaos'un karısı, Zeus ile Leda'nın kızı Helene'yi korsanlık yaparak kaçırmıştı (Hdt. I. 1-3; Seister 2017, 14; 26 vd.).

8 Bu durumun etkileri kendini tarih yazınında da göstermiştir. Klasik Dönem'le birlikte ilk tarih yazın örneklerinin girişleri kız kaçırma, yağma ve şiddet hikâyeleriyle başlamıştır (Hdt. I. 1-5).